

PRÁVO NA INFORMÁCIE

(autori: Tomáš Kamenec, Vladimír Pirošík)

Motto:

Vláda ľudu bez informovanosti ľudu alebo bez možnosti získať informácie je iba prológom frašky alebo tragédie, alebo možno oboje.

James Madison, 18. storočie

1. Úvod

Informácie sú kyslíkom demokracie. Ak sú činy tých, ktorí spravujú štát, obec či komunitu, skryté a ľudia nevedia, čo sa deje, nie je možné zúčastňovať sa na riešení verejných záležitostí v spoločnosti. Informácie však nie sú pre ľudí len potrebou – sú základnou súčasťou dobrého vládnutia. Len zlá vláda potrebuje na svoje prežitie tajnosti. Tie sú živnou pôdou neefektívnosti, plytvania a korupcie.

Mať informácie, disponovať s nimi podľa ľubovôle a ovládať ich sprístupňovanie teda vlastne znamená mať moc. Veľkú moc. Všetky diktatúry sveta preto držali a držia ľudí v nevedomosti. Tak sa totiž občania najľahšie ovládajú. V demokratickom štáte, akým je podľa ústavy aj Slovenská republika, však moc pochádza od ľudí a ľudia ňou aj priamo, resp. sprostredkované, disponujú. Preto v demokratickom štáte ľudia jednoducho musia mať prístup ku všetkým verejným informáciám, ktoré štát – ich služobník – vytvoril za ich dane. V demokratickom a právnom štáte je teda moc vo forme informácií plne v rukách ľudí. Títo potom dokážu „zlo“ – nech už má podobu nehospodárneho vynakladania verejných peňazí, neporiadkov vo verejnej správe, korupčných praktík a podobne – odhaliť už v prvopočiatkoch.

Nikoho preto asi príliš neprekvapí, že napr. z desiatich krajín s najmenšou mierou korupcie má až osem špeciálne zákony, ktoré upravujú prístup verejnosti k informáciám. Naopak, ani v jednom zo štátov s najvyššou korupciou takéto právne predpisy nie sú.

Zákony o slobodnom prístupe k informáciám teda tvoria zvyčajný legislatívny štandard vo všetkých vyspelých krajinách sveta. V mnohých z nich sú účinné už niekoľko desiatok či dokonca stoviek rokov. Napríklad vo Švédsku bola legislatíva upravujúca prístup k vládnym dokumentom zavedená už v roku 1776. V USA prijali identický zákon v šesťdesiatych rokoch minulého storočia. Zanedlho nasledovalo Holandsko, Francúzsko, Írsko, Kanada, Austrália, ale aj Albánsko, Maďarsko, Litva, Ukrajina či Česká republika...

Čo sa týka Slovenska, právo na informácie je u nás garantované ústavou a rôznymi medzinárodnými dokumentmi o ľudských právach už od začiatku deväťdesiatych rokov. Dlho však neexistoval právny predpis, ktorý by toto právo „rozmenil na drobné“, teda vyšpecifikoval a komplexne ustanovil podmienky, spôsob a postup, akým možno právo na informácie využiť.

2. Čl. 26 Ústavy SR

(1) Sloboda prejavu a právo na informácie sú zaručené.

(2) Každý má právo slobodne vyhľadávať, prijímať a rozširovať idey a informácie bez ohľadu na hranice štátu.

(3) Cenzúra sa zakazuje.

(4) Slobodu prejavu a právo vyhľadávať a šíriť informácie možno obmedziť zákonom, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti.

(5) Štátne orgány a orgány územnej samosprávy majú povinnosť primeraným spôsobom poskytovať informácie o svojej činnosti v štátnom jazyku. Podmienky a spôsob vykonania ustanoví zákon.

Podľa ústavy, ktorá bola prijatá v roku 1992, mal teda podmienky využívania práva na informácie ustanoviť zákon. Takýto zákon však takmer **osem rokov** nebol prijatý, a aj preto často vznikali situácie, keď bolo otáznne, či občan má právo na sprístupnenie určitej informácie, resp. či orgán verejnej správy má právo takéto údaje neposkytnúť. Kontroverzné situácie potom musel riešiť Ústavný súd Slovenskej republiky (ÚS SR). Jedným z príkladov je napr. rozhodnutie poslancov mestského zastupiteľstva (MsZ) v Dubnici nad Váhom nepovolíť obyvateľom mesta nakrúcať videokamerou zasadanie MsZ, v ktorého rámci sa rokovalo o zvyšovaní poplatkov za odvoz komunálneho odpadu.

ÚS SR vyhovel ústavnej sťažnosti podanej aktivistami Dubnickej environmentálnej skupiny (DES) a nálezom zo dňa 26. apríla 2001 rozhodol o zrušení dvoch uznesení MsZ v Dubnici nad Váhom. Predmetom sporu bol doplnok k rokovaciemu poriadku mestského zastupiteľstva, ktorý podmieňoval používanie záznamových zariadení na rokovaníach súhlasom členov zastupiteľstva.

Ústavný súd skonštatoval, že uznesením MsZ z 27. apríla 2000, ktorým bol schválený doplnok k Rokovaciemu poriadku MsZ, kde sa uvádzalo, že „Akékoľvek záznamové zariadenie sa môže na rokovaníach MsZ používať výlučne so súhlasom mestského zastupiteľstva“, ako aj uznesením MsZ z 26. júna 2000, ktorým MsZ nesúhlasilo s vyhotovením zvukového a zvukovo-obrazového záznamu zo svojho rokovania, boli porušené práva aktivistov DES na slobodné prijímanie a rozširovanie informácií podľa čl. 26 ods. 1 a 2 Ústavy SR, ako aj čl. 13 ods. 2 v spojení s čl. 26 Ústavy SR, čl. 1 Ústavy SR a čl. 10 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Ústavný súd v náleze konštatoval, že obmedzenie vyhotovovania záznamov z rokovaní mestského zastupiteľstva nemá oporu v zákone o obecnom zriadení a ani v žiadnom inom zákone a preto takéto obmedzenie práva na informácie je v rozpore s vyššie uvedenými článkami Ústavy SR. Okrem práv sťažovateľov mohli byť upraveným znením Rokovacieho poriadku MsZ porušené práva aj každej inej osoby, ktorá by mala záujem vyhotoviť záznam z rokovania MsZ. (Zdroj: Internetový denník ChangeNet.)

Nejasnosti, kde sa končí právo verejnosti na informácie a kde sa začína možnosť inštitúcií utajiť niektoré údaje, boli definitívne odstránené až v máji roku 2000, keď bol konečne schválený tzv. informačný zákon, teda **zákon č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií)**. Tento právny predpis nadobudol účinnosť 1. januára 2001.

Informačný zákon sa skladá zo štyroch častí:

INFOZÁKON = KTO + ČO + AKO + ČO ZA TO

V prvej časti (KTO) sa zákon venuje tomu, kto má nárok na informácie a kto ich musí poskytovať. V časti ČO je upravené, čo musí byť sprístupnené, resp. zverejnené, a zároveň čo môže byť odmietnuté s poukázaním, že ide o neverejné informácie. V tretej časti (AKO) je upravený proces, ako žiadať o informácie a ako ich poskytovať. Posledná časť zákona (ČO ZA TO) hovorí o úhrade nákladov za sprístupnené informácie, a tiež o tom, čo hrozí porušovateľom zákona – teda o sankciách.

2.1. Kto má právo na informácie (§ 3)

Zákon o slobode informácií v nadväznosti na čl. 26 ústavy zdôrazňuje, že na prístup k informáciám má právo **každý**. Nie je podstatné, či žiadateľ je fyzická osoba alebo právnická osoba. Dôležité nie je ani to, či o informáciu žiada slovenský štátny občan, cudzinec alebo osoba bez štátneho občianstva. Rovnako nie je podstatné, či žiadateľ o informácie dovŕšil 18 rokov alebo nie. O informácie teda môže žiadať ktokoľvek, pričom žiadateľ **nemusí** preukazovať žiadny dôvod alebo záujem, prečo informáciu potrebuje. Nie je teda legitímne zisťovať od žiadateľa, na čo mu požadovaná informácie bude a podobne.

O informáciu týkajúcu sa napr. výšky platu starostu ľubovoľnej východoslovenskej obce môže požiadať nielen obyvateľ Bernolákova alebo Žiliny, ale i ktokoľvek z Ruska, USA či Malajzie. Skrátka každý.

2.2. Kto má povinnosť poskytovať informácie (§ 2)

Informačný zákon stanovuje pomerne širokú skupinu subjektov, ktoré sú povinné (na žiadosť a z vlastnej iniciatívy) poskytovať informácie. Nazývajú sa tzv. **povinné osoby**. Medzi povinné osoby patria:

- a) **štátne orgány** (Národná rada SR, vláda SR, prezident SR, ministerstvá, ostatné ústredné orgány štátnej správy /napr. Štatistický úrad SR, Úrad jadrového dozoru SR/, okresné a krajské úrady, do istej miery súdy a iné),
- b) **obce a mestá,**
- c) **právnické alebo fyzické osoby, ktorým zákon zveruje vo vymedzenom rozsahu právomoc rozhodovať o určitých právach a povinnostiach** (členovia stráže prírody, lesnej stráže, vodnej stráže, Slovenská inšpekcia životného prostredia, Rada STV a iné),
- d) **rozpočtové a príspevkové organizácie zriadené štátom alebo obcou** (Slovenská akadémia vied, Slovenský hydrometeorologický ústav, Štátna školská inšpekcia, Ústav kontroly liečiv, Slovenské národné divadlo, Slovenská filharmónia, školy, v niektorých mestách a obciach to môžu byť pohrebné služby, bytové podniky, dopravné podniky či organizácie zabezpečujúce nakladanie s odpadom a iné),
- e) **právnické osoby zriadené zákonom** (vyššie územné celky, Slovenská televízia, Slovenský rozhlas, Železnice Slovenskej republiky, Fond národného majetku, Sociálna poisťovňa, Všeobecná zdravotná poisťovňa, Národný úrad práce a iné),

- f) **právnické osoby založené orgánmi uvedenými pod a) až e), a to za predpokladu, že hospodária s verejnými prostriedkami, resp. majetkom štátu alebo obcí** (akciové spoločnosti, spoločnosti s ručením obmedzeným a iné obchodné spoločnosti alebo družstvá založené napr. mestom, ak dostávajú štátne alebo obecné dotácie, napr. Dopravný podnik mesta Bratislavy, a. s., a iné).

Rozsah informačnej povinnosti však nie je rovnaký:

V prípadoch a), b), d) a e) má každý právo na **všetky** informácie, ktoré majú povinné osoby k dispozícii a nie sú označené ako tajné. Povinné osoby podľa písm. c) sprístupňujú informácie **len** o svojej rozhodovacej činnosti a v prípade podľa písm. f) sa sprístupnia iba informácie o hospodárení s verejnými prostriedkami (napr. s dotáciami) alebo nakladaním s majetkom štátu alebo obce (napr. o správe budov, o prenajímaní budov a priestorov patriacich štátu alebo obci).

2.3. Aké informácie sú verejne prístupné (§ 3)

Informačný zákon je založený na princípe “**čo nie je tajné, je verejné**”. Znamená to, že akákoľvek informácia, ktorej zverejnenie iné právne predpisy výslovne nevylučujú, a ktorú má zároveň povinná osoba k dispozícii, je verejne prístupná.

Informácia sa teda sprístupní, ak sú splnené dva predpoklady:

1. požadovaný údaj nie je tajný,
2. povinná osoba ho má k dispozícii.

Dôležité je zastaviť sa pri termíne “mať niečo k dispozícii”. Týmto sa rozumie, že informácia sa nachádza (resp. by sa mala zo zákona nachádzať) niekde u povinnej osoby, pričom povinnou osobou nie je iba oslovené pracovisko, ale **celý** úrad, vrátane jeho vysunutých pracovísk, pobočiek a pod.

Časté otázky:

Náš úrad patrí medzi povinné osoby podľa informačného zákona. Sme povinní žiadateľovi prácne vyhotovovať rôzne analýzy či zložité tabuľky?

Povinná osoba nemusí informácie zháňať, za týmto účelom niečo preverovať, premeriavať či operatívne získavať informácie od iných subjektov. Poskytuje len tie informácie, ktoré má k dispozícii (priamo na úrade, resp. v archíve) a vo forme, v akej ich uchováva. Úrady však, prirodzene, môžu takéto tabuľky a analýzy požadované žiadateľmi poskytovať z vlastnej iniciatívy.

Budem žiadať napr. obecný úrad o vydanie kópií uznesení obecného zastupiteľstva za predchádzajúce volebné obdobie. Potrebujem vedieť, či zákon povoľuje žiadať tieto informácie spätne za minulé obdobie.

Áno, zákon sa vzťahuje na všetky informácie, ktoré má povinná osoba k dispozícii, teda aj na informácie vytvorené v minulosti. (Zdroj: www.infozakon.sk.)

2.4. Aké informácie musia byť zverejnené povinne (§ 5)

Zákon o slobode informácií pozná **dva** spôsoby, akými možno sprístupniť informácie. Popri prvom, ktorým je sprístupňovanie na žiadosť (pozri ďalej), zavádza sa aj významná novinka, ktorou je povinnosť úradov zverejňovať určitý okruh údajov **aktívne**, to znamená aj bez konkrétnej žiadosti.

V tomto druhom prípade teda musia všetky povinné osoby z vlastnej iniciatívy a bez priameho vyzvania povinne na základe zákona uverejňovať minimálne nasledujúce údaje:

- spôsob, akým boli zriadené, ich právomoci, kompetencie a organizačnú štruktúru,
- miesto, čas a spôsob, akým u nich možno získavať informácie na žiadosť,
- informácie o tom, kde je možné podať žiadosť, návrh, podnet a sťažnosť, a tiež údaje o tom, kde, kedy a ako je možné podať opravný prostriedok,
- postup, aký musia dodržiavať pri vybavovaní žiadosti, a lehotu, v ktorej rámci musia rozhodnúť,
- sadzobník správnych poplatkov a sadzobník úhrad za sprístupnenie informácií.

Okrem zverejňovania týchto všeobecných údajov majú niektoré povinné osoby (NR SR, ústredné a miestne orgány štátnej správy, orgány územnej samosprávy a pod.) aj tzv. **rozšírenú** aktívnu informačnú povinnosť, t. j. musia z vlastnej iniciatívy zverejňovať aj niektoré ďalšie informácie o svojej činnosti.

Všetky informácie sprístupňované podľa § 5 informačného zákona sa musia zverejňovať v sídle povinnej osoby a na všetkých jej pracoviskách na verejne prístupnom mieste. **Verejne prístupným miestom** je také miesto, na ktoré majú voľný a neobmedzený prístup ľubovoľné osoby. Spravidla by sa teda tieto informácie mali vyvesiť vo verejne prístupnom vestibule budovy, kde sídli povinná osoba, alebo kde sú jej pracoviská, prípadne na tabuli priamo pred budovou.

Obce, ktoré sú **mestami** podľa § 22 zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení, zverejňujú informácie zároveň aj spôsobom umožňujúcim hromadný prístup, najmä prostredníctvom **internetu** (§ 6 ods. 1 a 2 informačného zákona). Podmienka povinného zverejňovania na internete sa teda vzťahuje len na mestá, nie na obce. Zákon však, samozrejme, obciam nekladie žiadne prekážky pri ich ochote iniciatívne informovať občanov prostredníctvom webových stránok.

Jedným z najväčších prínosov zákona o slobodnom prístupe k informáciám je určenie tzv. aktívnej informačnej povinnosti. Tá vyvolala aj mimoriadne žiaduci tlak na "internetizáciu" celej verejnej správy. Internet ako najlacnejší spôsob zverejňovania informácií totiž umožňuje zverejniť mimoriadne veľké množstvo údajov, čo je výhodné nielen pre komfort žiadateľa, ale aj na odbúranie administratívneho náporu na strane poskytovateľa. (Oldřich Kužílek, autor českého zákona o slobode informácií.)

2.5. Aké informácie sú neprístupné (§§ 8 – 12)

Pri sprístupňovaní informácií je smerodajnou zásada, "čo nie je tajné, je verejné". Inými slovami: **"čo nie je podľa zákona tajné, musí byť na požiadanie sprístupnené"**.

V rozhodnutí o nesprístupnení požadovaných informácií musí byť teda vždy uvedený odkaz na ustanovenie zákona o slobodnom prístupe k informáciám, na ktorého základe bol prístup k informáciám odmietnutý a, samozrejme, tiež riadne odôvodnenie takéhoto rozhodnutia a poučenie o možnosti odvolať sa.

Aplikovanie princípu “čo nie je tajné, je verejné” znamená, že neposkytnúť možno iba informácie, pri ktorých záujem spoločnosti o ich utajenie, resp. nezverejnenie je **silnejší** ako záujem o ich sprístupnenie. Všetky tieto prípady však musí presne vymedzovať zákon.

Zákon o slobodnom prístupe k informáciám pozná nasledujúcich **deväť** dôvodov obmedzenia práva na informácie:

Požadovaná informácia sa nesprístupní, ak ju iné zákony označujú za tzv. utajovanú skutočnosť (predtým štátne a služobné tajomstvo), bankové tajomstvo, daňové tajomstvo a obchodné tajomstvo. Informácia sa rovnako nesprístupní v prípade, ak existuje iný zákonný dôvod na obmedzenie prístupu k informáciám. Za takýto dôvod sa považuje odovzdanie informácie osobou, ktorej takúto povinnosť zákon neukladá a ktorá na výzvu povinnej osoby oznámila, že so sprístupnením informácie nesúhlasí, ďalej zverejňovanie informácií na základe osobitných zákonov, údaje dotýkajúce sa osobnosti a súkromia fyzickej osoby, údaje z rozhodovacej činnosti súdov a orgánov činných v trestnom konaní, informácie, ktorých sprístupnením je možné porušiť ochranu duševného vlastníctva, s výnimkou, ak autor na výzvu povinnej osoby na sprístupnenie súhlas udelí, a posledným dôvodom obmedzenia, resp. nesprístupnenia informácie je, ak sa žiadosť týka miesta výskytu chránených druhov rastlín, živočíchov, nerastov a skamenelín a hrozí ich neprípustné rušenie, poškodzovanie alebo ničenie.

Pozrime sa na niektoré možnosti obmedzenia prístupu k informáciám podrobnejšie.

Utajovaná skutočnosť

Každý štát musí, prirodzene, chrániť časť informácií ako tajné. Ide najmä o informácie dôležité pre bezpečnosť alebo obranu krajiny. Prístup k takýmto informáciám môže mať iba úzko vymedzená skupina ľudí, ktorí poskytujú záruku ich nezneužitia. Už v starom Grécku však platila zásada *nomos despotes*, teda vláda zákonov. Preto ani zaradenie niektorých informácií medzi utajené nesmie výlučne vyplývať zo svojvoľných rozhodnutí človeka, ale riadi sa pravidlami stanovenými **zákonom č. 215/2004 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností**. Aby sa predišlo koncentrácii moci – informácií v rukách niekoľkých jednotlivcov, ktorí by s ľahkosťou bez akejkoľvek verejnej kontroly ovládali smerovanie spoločnosti – zákon presne ustanovil, ktoré informácie sú utajovanými skutočnosťami.

Utajovanými skutočnosťami sú informácie alebo veci určené pôvodcom utajovanej skutočnosti, ktoré vzhľadom na záujem Slovenskej republiky treba zároveň chrániť pred vyzradením, zneužitím, poškodením, neoprávneným rozmnožením, zničením, stratou alebo odcudzením – t. j. pred neoprávnenou manipuláciou a ktorá môže vzniknúť len v oblastiach stanovených vládou Slovenskej republiky (§ 2 písm. a) zákona o ochrane utajovaných skutočností).

Všeobecné oblasti utajovaných skutočností stanovila vláda Slovenskej republiky svojim nariadením č. 216/2004 Z.z.. V súlade s týmto nariadením sú pôvodcovia utajovaných skutočností - štátne orgány, obce, vyššie územné celky a vybrané právnické osoby povinné rozhodnúť, ktoré informácie v ich pôsobnosti sú utajovanou skutočnosťou a určiť stupeň ich utajenia. Na tento účel vydáva každý pôvodca zoznam utajovaných skutočností, ktorý je verejne prístupný.

Za utajovanú skutočnosť sa nepovažuje každá informácia alebo vec uvedená v zozname utajovaných skutočností. Utajovanou môže byť len informácia alebo vec uvedená v zozname, ktorú vzhľadom na záujem Slovenskej republiky treba súčasne chrániť pred neoprávnenou manipuláciou.

Pre označenie informácie za utajovanú skutočnosť musia byť teda splnené dve kumulatívne podmienky – informácia musí byť uvedená v zozname utajovaných skutočností (formálna podmienka) a zároveň musí existovať potreba chrániť informáciu pred neoprávnenou manipuláciou vzhľadom na záujem Slovenskej republiky (materiálna podmienka).

Za utajovanú skutočnosť nemusia byť označené veci alebo informácie, ktoré sa síce nachádzajú v zozname utajovaných skutočností, ale neexistuje potreba chrániť ich.

Utajované skutočnosti sa v zmysle zákona o ochrane utajovaných skutočností členia podľa svojej dôležitosti a stupňa utajenia na **Prísne tajné, Tajné, Dôverné a Vyhradené**. Každá informácia, ktorá má byť takto utajená, musí byť označená stupňom utajenia.

Pôvodca utajovanej skutočnosti je povinný skúmať potrebu utajenia informácie nielen pri jej označovaní a určovaní stupňa utajenia, ale aj počas celej jej existencie (§ 7 ods. 1 zákona o ochrane utajovaných skutočností). Ak teda nastane situácia, že ako utajovaná je označená informácia, ktorá sa síce nachádza v zozname, avšak ktorú už nie je potrebné chrániť pred neoprávnenou manipuláciou, treba stupeň utajenia zmeniť alebo zrušiť – t. j. informáciu odtajniť.

Obchodné tajomstvo

Najmä mestá a obce, ale i ďalšie povinné osoby, relatívne **často** odmietajú sprístupniť požadované informácie z dôvodu, že ide o obchodné tajomstvo, resp., že obchodný partner si sprístupnenie požadovanej informácie neželá. Veľa ráz ide napr. o nesprístupnenie **zmlúv** medzi mestom, resp. obcou a ich obchodnými partnermi. Rozpočtové a príspevkové organizácie zriadené mestom alebo obcou (napríklad bytové podniky) tiež často odmietajú sprístupniť napr. informácie o svojej činnosti a hospodárení, a to z dôvodu, že sa požadované informácie týkajú ich podnikateľskej činnosti a sú preto obchodným tajomstvom.

Ak je však odmietnuté sprístupnenie informácie z dôvodu, že ide o obchodné tajomstvo, treba najprv preskúmať, či táto informácia naozaj môže byť obchodným tajomstvom. Pojem obchodné tajomstvo definuje § 17 Obchodného zákonníka (zákon č. 513/1991 Zb.). Aby mohla byť určitá informácia alebo skutočnosť obchodným tajomstvom, musí spĺňať **súčasne** všetkých päť nasledujúcich podmienok:

Obchodné tajomstvo:

1. musí súvisieť s podnikom,
2. musí mať skutočnú alebo aspoň potenciálnu materiálnu alebo nemateriálnu hodnotu,
3. nesmie byť v príslušných obchodných kruhoch bežne dostupná,
4. má byť podľa vôle podnikateľa utajená,
5. podnikateľ musí zodpovedajúcim spôsobom jej utajenie zabezpečovať.

Obchodným tajomstvom teda nemôže byť čokoľvek, ale len taká skutočnosť, ktorá má obchodnú, výrobnú alebo technickú povahu súvisiacu s podnikom (napr. zoznamy zákazníkov, obchodné plány či obrat jednotlivých predajní), má skutočnú alebo potenciálnu hodnotu (t. j. je oceneľná pri podnikaní – napr. bez takejto informácie by boli príjmy podnikateľa nižšie, resp. pri ich zverejnení by konkurencia získala výhodu v hospodárskej súťaži vyčísliteľnú na základe zväčšenia jej príjmov), nie je v príslušných kruhoch bežne dostupná, podnikateľ má vôľu takéto informácie utajovať a ich utajovanie zodpovedajúcim spôsobom zabezpečuje. K týmto dvom posledným, tzv. subjektívnym atribútom ochrany obchodného tajomstva pritom treba dodať, že ich musí zabezpečiť **podnikateľ, nie úrad** či iná povinná osoba podľa informačného zákona. Závisí teda úplne od podnikateľa, aby sa usiloval o neprezradenie svojho obchodného tajomstva. Preto ak napr. posielala na úrad súčasť svojho obchodného tajomstva, mal by ho za obchodné tajomstvo výrazne označiť, a podobne.

Na posúdenie, či nesprístupnenie informácie z dôvodu ochrany obchodného tajomstva môže byť oprávnené, je však rovnako dôležité aj ustanovenie **§ 10 ods. 2** informačného zákona, ktoré na účely realizácie práva na informácie **“prelamuje”** obchodné tajomstvo. Toto ustanovenie totiž hovorí, že porušením alebo ohrozením obchodného tajomstva **nie je** sprístupnenie informácie, ktorá sa získala za verejné financie alebo sa dotýka používania verejných financií alebo nakladania s majetkom štátu alebo majetkom obce, a tiež napríklad informácie týkajúcej sa závažného vplyvu na zdravie ľudí, životné prostredie či štátnej pomoci. Znamená to, že aj v prípade, ak informácia spĺňa všetky predpoklady obchodného tajomstva, jej poskytnutie nie je porušením obchodného tajomstva, ak sa dotýka uvedených skutočností.

Ochrana osobných údajov

Informácie týkajúce sa osobnosti a súkromia fyzickej osoby (najmä rodné číslo, adresa trvalého bydliska a iné osobné údaje) možno podľa zákona sprístupniť iba výnimočne, a to vtedy, ak tak ustanovuje osobitný zákon (napr. Trestný zákon, zákon o policajnom zbore, ...), resp. ak dotknutá osoba na to dala písomný súhlas. Podrobnosti ustanovuje zákon č. 428/2002 Z. z. o ochrane osobných údajov v informačných systémoch (predtým zákon č. 52/1998 Z. z.).

V tejto súvislosti však vzniklo niekoľko kontroverzných situácií, keď došlo zo strany jednotlivých povinných osôb k odmietnutiu poskytnutia informácií s poukazaním, že ide o ochranu osobných údajov, pričom o takúto ochranu nešlo.

Neboli zriedkavé prípady, keď napr. mestá a obce odmietli sprístupniť **výšku platu primátora, resp. starostu** (napr. Čunovo, Ružinov, Štrba a pod.). Odmietnutie sprístupniť túto informáciu bolo zdôvodňované tým, že informácia sa týka konkrétnej osoby a teda ide o osobný údaj, ktorý v zmysle § 9 ods. 2 zákona o slobodnom prístupe k informáciám nemožno sprístupniť bez súhlasu dotknutej osoby.

Plat starostu však vyplýva zo zákona **č. 253/1994 Z. z.** o právnom postavení a platových pomeroch starostov obcí a primátorov miest. Starostovi prináleží minimálne plat vo výške závislej od počtu obyvateľov obce, na ktorej čele stojí, a od priemerného platu v národnom hospodárstve. Zastupiteľstvo má právo zvýšiť plat starostu až na dvojnásobok. V zmysle ustanovení zákona o obecnom zriadení sú rokovania obecného zastupiteľstva zásadne verejné a preto zákon č. 253/1994 Z. z. v spojení so zákonom o obecnom zriadení ustanovil zverejňovanie platu starostu obce.

Ďalší problém spôsobovalo niektorým mestám a obciam sprístupňovanie informácií o **služobných mobilných telefónoch**, presnejšie poskytovanie informácií o tom, ktorým funkciám, resp. zamestnancom obecného/mestského úradu boli pridelené služobné mobilné

telefóny, a informácie o telefónnych číslach týchto služobných telefónov. Rozhodnutia o nesprístupnení takýchto informácií boli odôvodňované zväčša tým, že ide o osobné údaje, a tiež skutočnosťou, že služobné mobilné telefóny slúžia na operatívny kontakt a zverejnenie ich čísiel by prípadne mohlo nadviazanie operatívneho kontaktu znemožniť.

Služobný mobilný telefón je však majetkom mesta alebo obce a bol zamestnancovi pridelený výlučne na účely plnenia pracovných úloh. Informácia, že určitý funkcionár alebo zamestnanec má pridelený služobný mobilný telefón a aké je jeho číslo, sa **netýka** konkrétnej fyzickej osoby, ale týka sa funkcie a pracovného zaradenia. Číslo služobného mobilného telefónu preto nie je v zmysle § 3 zákona o ochrane osobných údajov v informačných systémoch osobným údajom, takisto ako ním nie je ani číslo obecného telefónu zapojeného na pevnú linku. Využívanie mobilného telefónu plateného z verejných financií nepredstavuje v žiadnom prípade oblasť súkromia pracovníka verejnej správy, ale je nástrojom efektívnejšieho výkonu verejnej správy. Tento právny názor dokonca v poslednom období viac ráz konštatoval aj bratislavský krajský **súd**, ktorý rozhodoval žaloby o preskúmanie zákonnosti rozhodnutia o odmietnutí informácií o služobných mobilných telefónoch v mestských častiach Ružinov, Petržalka a Devínska Nová Ves.

Výnimkou zo všeobecnej ochrany osobných údajov sú osoby verejne činné, ktoré v súvislosti so svojim verejným pôsobením musia počítať so skutočnosťou, že ochrana ich súkromia nebude taká silná ako u osôb, ktoré verejne činné nie sú. Zákon o slobodnom prístupe k informáciám preto stanovuje, že o fyzickej osobe, ktorá je napr. verejným funkcionárom, poslancom obecného zastupiteľstva, predstaveným v štátnej službe či vedúcim zamestnancom vykonávajúcim prácu vo verejnom záujme, sa sprístupňujú osobné údaje ako je jeho titul, meno, priezvisko, funkcia a deň ustanovenia alebo vymenovania do funkcie, pracovné zaradenie, miesto výkonu funkcie a mzda, plat alebo platové pomery a ďalšie finančné náležitosti priznané za výkon funkcie alebo za výkon pracovnej činnosti, ak sú uhrádzané zo štátneho rozpočtu alebo iného verejného rozpočtu.

Časté otázky:

Môžem žiadať o podrobný výpis hovorov z telefónnej linky školy?

Informačný zákon upravuje prístup k tzv. hotovým informáciám, t. j. k informáciám, ktoré majú povinné osoby k dispozícii (pozri § 3). Ak škola (či akákoľvek iná osoba) má podrobný výpis hovorov, musí vám ho na žiadosť sprístupniť. Ak však túto službu telekomunikácií nevyužíva a výpis jednoducho nemá, poskytnúť ho nemusí.

Chcem požiadať obecný úrad o zverejnenie výšky mesačného platu a všetkých odmien jednotlivo za mesiace úradníčky a starostu.

K celkovej výške platu starostu by ste sa na základe informačného zákona dostať mali (pozri predošlé časti). Iné je to však pri "bežnej" pracovníčke úradu – úhrnná výška jej mzdy totiž je osobným údajom, ktorého poskytovanie je na základe zákona o slobode informácií vylúčené. V každom prípade, aj pri pracovníčke máte právo vedieť údaj o tom, do ktorej platovej triedy je zaradená, pretože takáto informácia vyplýva z osobitného zákona a je bežne dostupná aj v Zbierke zákonov. (Zdroj: www.infozakon.sk.)

Informácie týkajúce sa rozhodovacej činnosti súdov a orgánov činných v trestnom konaní

Informácie z oblasti súdneho konania alebo trestného stíhania sú prístupňované na základe osobitných predpisov (občianskeho súdneho poriadku, resp. trestného poriadku). Je však dobré pamätať, že súdne pojednávanie je až na malé výnimky vždy **verejné**. Každý sa na ňom môže zúčastniť, dokonca si ho môže aj nahráť na audio alebo videozáznam, robiť si z pojednávania záznamy a podobne.

Aj slovenský ústavný súd vyslovil už niekoľko rás názor, že z verejného súdneho pojednávania si môže ktokoľvek vyhotovovať napr. aj magnetofónový či iný záznam, a postup sudcu, ktorý by sa snažil v tom zabrániť účastníkom sporu alebo verejnosti, je v rozpore s ústavným právom občanov na informácie.

Pri tejto príležitosti treba tiež pripomenúť, že rovnaký princíp platí aj o účasti verejnosti na zasadnutiach „parlamentov“ v SR, a to či už ide o účasť na rokovaníach Národnej rady Slovenskej republiky, zastupiteľstiev vyšších územných celkov ako aj rokovaníach obecných zastupiteľstiev a tiež jednotlivých komisií, obecnej rady či parlamentných výborov.

Informácie chránené ako duševné vlastníctvo

Ochrana duševného vlastníctva sa na Slovensku vzťahuje najmä na vynálezy, úžitkové vzory, priemyselné vzory, ochranné známky, nové odrody rastlín, nové plemená zvierat, topografie polovodičových výrobkov a autorské diela. Vo všetkých uvedených prípadoch okrem autorských diel sa ochrana viaže na **administratívne rozhodnutie** o vzniku takejto ochrany (napr. pri vynáleze je to udelenie patentu, pri ochrannej známke osvedčenie o známke). Zoznamy týchto rozhodnutí (zápisov do registra) sú verejne prístupné aj prostredníctvom internetu na stránke Úradu priemyselného vlastníctva SR. Dôležité je, že pri odmietnutí prístupu k informáciám z dôvodu ochrany duševného vlastníctva musí úrad **konkrétne** uviesť, **ako** a **prečo** je informácia chránená (t. j. ide o patent, úžitkový vzor...). Žiadateľ má možnosť skontrolovať si pravdivosť takéhoto odôvodnenia tak, že ho porovná so zverejneným zoznamom.

Zložitejšia situácia je však v prípade informácií chránených ako **autorské dielo**. Z autorského zákona vyplýva každému autorovi silná ochrana výsledkov jeho tvorivej duševnej činnosti. V zásade iba autor môže rozhodovať o použití ním vytvoreného diela. Za **dielo** sa považujú na úradoch predovšetkým štúdie, plány a pod. Avšak je potrebné povedať, že ak autor (úradník) vytvoril autorské dielo (štúdiu o životnom prostredí) v pracovnom pomere (služobnom pomere), právo rozhodovať o použití a teda aj zverejnení automaticky prechádza na jeho zamestnávateľa – úrad, ktorému povinnosť sprístupniť informácie vyplýva priamo zo zákona. Obdobná situácia je aj v prípade, ak autor štúdiu vytvoril na zákazku a za ňu dostal riadne zaplatené. Aj tu existuje predpoklad prevodu práva udeľovať súhlas na vyhotovenie rozmnoženiny diela na tú osobu, ktorá zaplatila za vypracovanie správy.

Treba však vedieť, že autorská ochrana sa **nevzťahuje** napr. na úradný spis, rozhodnutia administratívnej a právnej povahy, prejavy prednesené pri prerokovaní verejných vecí, verejné listiny a text právnych predpisov, a preto žiadosť o takéto informácie jednoducho nemôže byť odmietnutá s poukazaním na autorskoprávnu ochranu.

Mesto Zvolen napr. odmietlo sprístupniť žiadateľovi o informáciu územný plán časti mesta. Nesprístupnenie zdôvodnilo tým, územný plán je autorské dielo a autor nedal súhlas na jeho sprístupnenie. I keď návrh územného plánu je v podstate autorským

dielom, samotný územný plán je vždy (záväzná ako aj smerná časť) schvaľovaný rozhodnutím obce. Z tohto dôvodu sa v zmysle spomínaného ustanovenia autorského zákona na schválený územný plán nevzťahuje ochrana tohto zákona a takýto plán je teda verejný. Okrem toho, bolo by absurdné, aby bol utajovaný taký dokument, ktorý zaväzuje každého v obci či meste. Kauzu nakoniec rozhodoval Krajský súd v Banskej Bystrici, ktorý v rozhodnutí potvrdil, že schválený územný plán je rozhodnutie administratívnej povahy a nevzťahuje sa naň autoskoprávna ochrana. (Zdroj: Nadácia Občan a demokracia, od novembra 2002 občianske združenie.)

Informácie o mieste výskytu chránených druhov rastlín, živočíchov, nerastov a skamenelín, ak hrozí ich neprípustné rušenie, poškodzovanie alebo ničenie

Z dôvodu ochrany prírody a krajiny sa chránia informácie, ktoré síce nespádajú do žiadnej zo skôr uvedených kategórií, ich zverejnenie by však mohlo spôsobiť značné škody na životnom prostredí.

A čo povinnosť mlčanlivosti? (§ 13)

Niektoré zákony (napr. Zákonník práce, colný zákon, zákon o kontrole v štátnej správe, zákon o policajnom zbore a pod.) určujú pre zamestnancov úradov tzv. povinnosť mlčanlivosti. Zväčša je povinnosť mlčanlivosti stanovená veľmi široko. Zákon o slobodnom prístupe k informáciám však na účely poskytovania informácií podľa tohto právneho predpisu **výslovne vylučuje** možnosť použiť povinnosť mlčanlivosti ako dôvod odmietnutia prístupu k informáciám. Povedané inak, porušenie povinnosti mlčanlivosti pri plnení informačnej povinnosti podľa zákona o slobode informácií nemôže byť dôvodom na sankcionovanie dotyčného pracovníka.

Aktivisti mimovládnej organizácie ešte pred účinnosťou informačného zákona telefonovali na Najvyšší kontrolný úrad SR (NKÚ SR), aby sa dozvedeli informácie o vykonaných kontrolách a zistených výsledkoch vo veci nezákonných vyplatení odmiet štátnym funkcionárom. Hovorca NKÚ SR bol osobne presvedčený, že by tieto informácie mal poskytnúť. Porušil by však zákon o NKÚ SR, ktorý mu ukladá v podobných prípadoch povinnosť mlčanlivosti. Zákon o slobodnom prístupe k informáciám teda takéto obavy definitívne rozptýlil. (Zdroj: Ako používať zákon o slobodnom prístupe k informáciám. Sprievodca aktívneho občana.)

2.6. Ako žiadať o informácie (§ 14)

Žiadosť o informácie je možné podať niekoľkými spôsobmi – písomne, ústne, telefonicky, faxom, elektronickou poštou alebo aj iným spôsobom, ktorý je na jednej (u žiadateľa) i druhej (na úrade) strane “technicky vykonateľný”. V budúcnosti teda možno i formou SMS správ a podobne.

Časté otázky:

Na našej škole je prijatá smernica na vykonanie informačného zákona, podľa ktorej sa žiadosti o sprístupnenie informácie podané telefonicky neprijímajú. Je táto smernica v súlade so zákonom?

Takáto úprava je jednoznačne v rozpore s ustanoveniami § 14 ods. 1 zákona o slobode informácií, podľa ktorého "žiadosť možno podať písomne, ústne, faxom, elektronickou poštou alebo iným technicky vykonateľným spôsobom". Jediným kritériom, na ktorého základe sa určuje, či je spôsob podania žiadosti prípustný alebo nie, je teda jeho technická vykonateľnosť. Zo zmieneneho ustanovenia vyplýva školám, ale i akýmkoľvek ďalším úradom povinnosť prijať žiadosť podanú akýmkoľvek technicky vykonateľným spôsobom, a teda i žiadosť podanú telefonicky.

Zamestnancom jednotlivých povinných osôb možno odporučiť, aby o prijatí telefonickej žiadosti spísali krátky záznam a postúpili ho príslušnému oddeleniu, resp. pracovníkovi zodpovednému za vybavovanie tejto agendy. (Zdroj: Monitoring Nadácie Občan a demokracia – v súčasnosti občianske združenie.)

Správne podaná žiadosť musí obsahovať **štyri** základné náležitosti. Musí z nej byť zjavné, ktorej povinnej osobe je určená, kto ju podáva, akých informácií sa týka a aký spôsob sprístupnenia informácie žiadateľ navrhuje.

Vzor žiadosti o informáciu

Ján Novák, Ulica osloboditeľov 21, 042 22 Lehota

**Obvodný úrad v Lehote
Horná 13
042 20 Lehota**

Lehota 2. január 2003

Vec: Žiadosť o informácie

V zmysle zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám žiadam o sprístupnenie zoznamu poradcov prednostu Obvodného úradu v Lehote. Žiadam o poslanie predmetného zoznamu v elektronickej podobe na môj e-mail: novak@changenet.sk. V prípade, že nie je možné z technických príčin doručiť mi zoznam v elektronickej podobe, žiadam o zaslanie jeho kópie na uvedenú adresu.

Ján Novák

Ak by žiadosť nemala všetky predpísané náležitosti, povinná osoba bezodkladne vyzve žiadateľa, aby žiadosť doplnil a poučí ho, ako je potrebné žiadosť doplniť. Povinná osoba stanoví žiadateľovi na doplnenie lehotu, ktorá nesmie byť kratšia ako 7 dní. Ak žiadateľ podanie napriek výzve nedoplní, povinná osoba žiadosť odloží.

2.7. Ako poskytovať informácie (§ 7 a §§ 15 – 19)

Ak je žiadosť podaná a ak je jej obsah z formálneho hľadiska v poriadku, povinná osoba ju posúdi a vykoná jeden z nasledujúcich **piatich** krokov:

1. Sprístupní informáciu (§ 16 a § 18)

V prípade, že povinná osoba má požadovanú informáciu k dispozícii a jej sprístupneniu nebráni iný právny predpis, informáciu sprístupní a vydá o tom rozhodnutie zápisom v spise. Rozhodnutia a žiadosti o informácie sú v zmysle zákona evidované a sú verejne prístupné.

Spôsob, akým budú informácie sprístupnené, závisí predovšetkým od vôle žiadateľa.

Informácie možno získavať osobne priamo na úrade (vrátane nazerania do spisov) a tiež doručením na adresu, telefónne/faxové číslo, resp. e-mailovú adresu uvedenú v žiadosti. Ak je to technicky možné, má žiadateľ právo na vyhotovenie kópií požadovaných informácií alebo ich skopírovanie na disketu. Ak požadovaný spôsob sprístupnenia informácií nie je technicky vykonateľný (napr. úrad nemá e-mail), povinná osoba dohodne so žiadateľom inú realizovateľnú formu zverejnenia.

Časté otázky:

Mám na základe zákona o informáciách právo žiadať o kópiu spisu o správnom konaní? Som jedným z účastníkov tohto správneho konania a rád by som si podrobne preštudoval celý spis. Bolo mi umožnené do neho nahliadnuť, ale ja by som mal radšej kópiu a podrobne si ju preštudoval doma.

V zmysle § 16 ods. 1 zákona o slobodnom prístupe k informáciám informácie možno sprístupniť viacerými spôsobmi (ústne, nahliadnutím do spisu, e-mailom, telefonicky a pod.). Kľúčovým pri výbere formy sprístupnenia je pritom vôľa žiadateľa a zároveň technická vykonateľnosť na strane povinnej osoby.

*Nasledujúce ustanovenie zákona (§ 16 ods. 2) je zasa špeciálne venované problematike sprístupňovania informácií zo správnych konaní. V zmysle tohto paragrafu má **“každý”** (teda **nielen účastník správneho konania !!!**) právo bez preukázania právneho záujmu nahliadnuť, robiť si výpisy alebo odpisy alebo kópie zo spisov a z dokumentácie.*

Zákon o slobode informácií vám teda jednoznačne dáva na výber formu, akou vám žiadané informácie majú byť sprístupnené. To znamená, že spomínaný správny orgán neporušil zákon iba v tom prípade, ak objektívne v čase podania vašej žiadosti nedisponoval technickým zariadením na vyhotovovanie xerokópií. V každom prípade, aj v takejto situácii stále máte možnosť (minimálne) robiť si zo spisu výpisy a odpisy. (Zdroj: www.infozakon.sk.)

2. Odkáže na zverejnenú informáciu (§ 7)

Ak žiadosť o sprístupnenie informácie smeruje k už zverejnenému údaju, povinná osoba najneskôr do 5 dní oznámi žiadateľovi, kde je možné takúto informáciu nájsť a získať. Za zverejnené sa považujú najmä tie informácie, ktoré boli publikované v tlači, vyvesené na úradnej tabuli, sú k dispozícii vo verejnej knižnici alebo sú sprístupnené na webovej stránke povinnej osoby. Dôležitou podmienkou toho, aby bolo možné informáciu považovať za

zverejnenú je, že každý je bez väčších ťažkostí schopný takúto informáciu opakovane vyhľadávať a získať. Aj v prípade splnenia takejto podmienky má však žiadateľ vždy právo trvať na sprístupnení zverejnených informácií povinnou osobou. V takom prípade začína lehota na sprístupnenie plynúť dňom, keď žiadateľ oznámil, že trvá na priamom sprístupnení informácie.

3. Postúpi žiadosť (§ 15)

Ak povinná osoba požadovanú informáciu nemá k dispozícii a vie, kde možno takúto informáciu získať, postúpi žiadosť do piatich dní tej povinnej osobe, ktorá disponuje požadovanými informáciami. Lehota na sprístupnenie informácie sa v tomto prípade začína počítať od momentu, keď žiadosť dostal úrad, ktorý ju môže vybaviť (t. j. ten, ktorý má informáciu k dispozícii). Ak úrad nevie, kde možno požadované informácie získať, vydá rozhodnutie o nesprístupnení informácií.

4. Nesprístupní informáciu (§ 18)

Ak povinná osoba nevyhoví žiadosti, resp. jej časti, **musí** (!!!) o tom vydať v správnom konaní riadne písomné rozhodnutie o nesprístupnení informácie s náležitosťami podľa § 47 správneho poriadku. V zmysle správneho poriadku teda takéto rozhodnutie má mať: **výrok** (formuláciu vyjadrujúcu, že informácia sa nesprístupňuje), **odôvodnenie** (z akých dôvodov sa nesprístupňuje) a **poučenie** o odvolaní (kde a dokedy možno podať odvolanie). Požiadavka, aby rozhodnutie malo všetky náležitosti, je veľmi významná pre ochranu práv žiadateľa o informáciu. Tieto skutočnosti sú dôležité najmä vtedy, ak žiadateľ nesúhlasí so zamietavým rozhodnutím povinnej osoby a chce sa proti rozhodnutiu odvolať.

POZOR!

V tejto súvislosti sa relatívne často stáva, že jednotlivé povinné osoby sa rozhodnú požadovanú informáciu nesprístupniť, ale nevydajú o tom riadne rozhodnutie, ako to ustanovuje zákon, iba odpovedia žiadateľovi bežným listom, resp. e-mailom, faxom alebo telefonicky. Preto treba mať na zreteli, že takýto postup je nielen v rozpore s § 18 ods. 2 informačného zákona, podľa ktorého "ak povinná osoba žiadosti nevyhoví hoci len sčasti, vydá o tom v zákonom stanovenej lehote (8 pracovných dní) písomné rozhodnutie", ale zároveň je i podkladom na iniciovanie priestupkového konania proti dotyčnému zodpovednému úradníkovi a dôvodom na iniciovanie sťažnosti a podnetu na prokuratúru.

5. Neurobí nič (§ 18)

Ak v zákonom stanovenej lehote povinná osoba nevydá rozhodnutie alebo informáciu nesprístupní, platí, že informáciu odmietla sprístupniť. Nakoľko o nesprístupnení informácie musí povinná osoba vždy vydať rozhodnutie, pri ďalšom postupe sa vychádza z predpokladu, že bolo vydané **rozhodnutie o odmietnutí** prístupu k informáciám (tzv. fiktívne rozhodnutie). V tomto prípade sa teda postupuje rovnako, ako keby úrad žiadosť zamietol, pričom za deň doručenia takéhoto rozhodnutia sa považuje 3. deň od uplynutia lehoty na vybavenie žiadosti.

Poznatok z praxe:

Viacere kategórie povinných osôb (najmä však orgány samosprávy) inštitút tzv. fiktívneho rozhodnutia dosť často zneužívajú. Informáciu napr. nesprístupnia

z pohodlnosti, "zabudnú" vydať písomné rozhodnutia, alebo len nechajú uplynúť lehotu. Treba si uvedomiť, že tento inštitút slúži len na ochranu žiadateľov, a nie na to, aby si povinné osoby mohli uľahčovať činnosť nedodržiavaním zákonných povinností. Logicky preto platí, že ak povinná osoba nevydá písomné rozhodnutie o nesprístupnení informácie, dopustí sa porušenia zákona s konzekvenciami spomenutými vyššie.

Iné

Môžu nastať ešte niektoré ďalšie situácie: Úrad napríklad zistí, že časť informácií môže sprístupniť, ale časť je tajná. V takom prípade je povinný sprístupniť žiadateľovi tie informácie, ktoré sú verejné. Zvyšok, ktorý je tajný, nesprístupní. V každom prípade úrad musí vždy žiadateľovi sprístupniť tzv. sprievodné informácie (§ 4 ods. 4 a § 12). Sú to informácie, ktoré úzko súvisia s požadovanou informáciou, najmä o tom, či požadovaná informácia existuje, o čase, kým trvá dôvod na odmietnutie sprístupnenia a pod.

Ak si úrad túto povinnosť nesplní, možno podať **sťažnosť** alebo **podnet na prokuratúru** na preverenie takéhoto postupu. Tieto prostriedky však možno využiť aj vtedy, ak úrad postupuje z pohľadu žiadateľa v rozpore so zákonom alebo ak vôbec nekoná (pozri údaje v ďalších rámčekoch). Inou možnosťou je, že úrad síce informácie sprístupní, ale nie sú to informácie, ktoré žiadateľ chcel. Inými slovami, žiadateľ chcel jablká a dostal hrušky. V takomto prípade je potrebné postupovať tak, ako keby úrad informácie nesprístupnil, resp. sprístupnil ich len čiastočne (ak aspoň časť požadovaných informácií bola sprístupnená). Časť informácií však nesprístupnil a nevydal o tom rozhodnutie. Po uplynutí zákonnej 8-dňovej lehoty sa v takomto prípade predpokladá, že úrad vydal v tejto časti žiadosti rozhodnutie o nesprístupnení informácie.

Ako sa brániť proti nesprávnemu alebo nezákonnému postupu úradu:

V prvom rade možno podať sťažnosť na nadriadený orgán podľa zákona č. 152/1998 Z. z., v ktorej sa upozorní na konkrétne nedostatky a porušenia právnych predpisov a ktorou sa zároveň bude domáhať ochrany svojich práv. O sťažnosti rozhoduje vo väčšine prípadov nadriadený orgán úradu. Sťažnosť je potrebné vybaviť zásadne do 30 dní a sťažovateľ musí byť o informovaný o prijatých opatreniach.

V prípade podozrenia z nezákonného postupu alebo rozhodnutia úradu je však efektívnejším nástrojom možnosť podať podnet na prokuratúru. Na základe podnetu prokurátor preskúma, či postup týchto úradov je v súlade s právnymi predpismi. Prokurátor môže v danej veci urobiť niekoľko opatrení:

- ak úrad porušil právne predpisy pri vydaní rozhodnutia o odmietnutí prístupu k informáciám, prokurátor podá proti rozhodnutiu takéhoto orgánu protest. Protest sa musí vybaviť do 30 dní, a príslušný orgán mu buď vyhovie, alebo predloží vec nadriadenému orgánu;
- ak došlo k porušeniu zákona v postupe úradu pri sprístupňovaní informácií (čiže sa nenamieta samotné rozhodnutie úradu, ale len nesprávnosť jeho konania pri vybavovaní žiadosti), alebo ak nezákonnosť spočíva v nečinnosti úradu, prokurátor môže tomuto orgánu navrhnúť, aby odstránil porušenie zákona. Príslušné orgány sú povinné prokurátora informovať, aké opatrenia na základe jeho návrhu vykonali.

2.8. Lehoty na vybavenie žiadosti (§ 17)

Povinné osoby musia žiadosť vybaviť bez zbytočného odkladu, najneskôr však **do 8 pracovných dní**.

Zákonnú lehotu možno predĺžiť výnimočne o ďalších 8 pracovných dní, a to vtedy, ak:

- požadované informácie je potrebné vyhľadať mimo sídla povinnej osoby;
- je požadovaný väčší počet oddelených alebo odlišných informácií;
- pri sprístupnení alebo vyhľadávaní požadovaných informácií preukázateľne vznikli technické problémy.

Povinná osoba však musí predĺženie lehoty žiadateľovi vždy písomne oznámiť.

Poznatok z praxe:

Podľa výsledku monitoringu aplikácie zákona o slobode informácií (v tom čase platila lehota 10 dní na vybavenie žiadosti) na jednotlivých ministerstvách za rok 2001 bolo z celkového počtu 8 101 žiadostí o informácie až 98 % vybavených do 10 dní, a zvyšné 2 % do 20 dní. (Zdroj: Monitoring Združenia na podporu lokálnej demokracie.)

Podľa výsledku monitoringu aplikácie informačného zákona v jednotlivých mestských častiach hlavného mesta Bratislavy bolo až 93 % všetkých žiadostí o informácie kladne vybavených, teda informácie boli žiadateľom sprístupnené. Ani v jednom prípade úrady miestnej samosprávy nepredĺžili lehotu na ich vybavenie. (Zdroj: Monitoring Nadácie Občan a demokracia – v súčasnosti občianske združenie.)

2.9. Opravné prostriedky (§ 19)

V prípade nesprístupnenia informácie (nebola sprístupnená celá informácia) alebo obmedzenia prístupu k informáciám (nebola sprístupnená časť požadovanej informácie) sa žiadateľ môže v lehote 15 dní od doručenia rozhodnutia **odvolať**. Rovnako v 15-dňovej lehote možno podať odvolanie proti tzv. fiktívnemu rozhodnutiu (t. j. rozhodnutiu vydanom uplynutím lehoty).

Z odvolania musí byť zrejmé, proti ktorému rozhodnutiu smeruje a kto ho podáva. Odvolanie sa podáva povinnej osobe, ktorá rozhodnutie vydala alebo mala vydať.

V prípade, že by žiadateľ nestihol vypracovať dôkladné odôvodnenie, stačí podať jednoduché odvolanie (dôležité je stihnúť lehotu) a odôvodnenie prípadne doplniť neskôr.

Vzor odvolania proti doručenému rozhodnutiu

Ján Novák, Ulica osloboditeľov 21, 042 22 Lehota

**Obvodný úrad v Lehote
Horná 13
042 20 Lehota**

Lehota 20. január 2003

**Vec: Odvolanie proti rozhodnutiu
o nesprístupnení informácií**

Podávam týmto v zákonom stanovenej lehote odvolanie proti rozhodnutiu č. 263/01 Obvodného úradu v Lehote zo dňa 12. januára 2003. Uvedeným rozhodnutím mi bol odopretý prístup k zoznamu poradcov prednostu Obvodného úradu v Lehote.

Napadnuté rozhodnutie konštatuje, že v prípade žiadaných informácií ide o tajné, neverejné informácie, a teda v súlade s § 8 zákona 211/2000 Z. z. sa nesprístupňujú. Napadnuté rozhodnutie považujem za nesprávne a nezákonné. Citovaný zákon totiž výslovne v § 8 uvádza, že sa nesprístupnia informácie označené v súlade s právnymi predpismi ako tajné.

Zoznam poradcov Obvodného úradu v Lehote sa však nenachádza v oblastiach utajovaných skutočností stanovených vládou Slovenskej republiky a ani v zozname utajovaných skutočností v pôsobnosti Obvodného úradu v Lehote. Z toho dôvodu nejde o skutočnosť označenú v súlade s právnymi predpismi za tajnú. Na základe uvedeného navrhujem, aby Krajský úrad po preskúmaní napadnutého rozhodnutia vydal nové rozhodnutia, ktorým žiadané informácie bezodkladne sprístupní.

Ján Novák

V prípade, že uplynula 8-dňová (resp. predĺžená 16-dňová) lehota na vydanie rozhodnutia, a úrad ostal nečinný, predpokladáme, že úrad odmietol informáciu sprístupniť. V tomto prípade ide o tzv. **fiktívne rozhodnutie**. Proti tomuto rozhodnutiu možno podať odvolanie v 15-dňovej lehote. Dôvodom odvolania môže byť jednak skutočnosť, že žiadateľ má na žiadané informácie právo, a tiež formálne nedostatky v práci úradu, ktorý si nesplnil svoju zákonnú povinnosť a nevydal rozhodnutie v stanovenej lehote.

Vzor odvolania proti fiktívnemu rozhodnutiu

Ján Novák, Ulica osloboditeľov 21, 042 22 Lehota

**Obvodný úrad v Lehote
Horná 13
042 20 Lehota**

Lehota 20. január 2003

**Vec: Odvolanie proti rozhodnutiu
o nesprístupnení informácií**

Dňa 2. Januára 2003 som v zmysle zákona č. 211/2000 Z. z. písomne požiadal Obvodný úrad v Lehote o sprístupnenie zoznamu poradcov prednostu tohto okresného úradu.

V zákonnej lehote, t. j. do 10. januára 2003, mi neboli sprístupnené požadované informácie a nebolo vydané ani rozhodnutie o nesprístupnení informácií. V zmysle § 18 ods. 3 citovaného zákona prišlo nečinnosťou úradu k vydaniu rozhodnutia o nesprístupnení informácií a teda rozhodnutím Obvodného úradu v Lehote mi bol odopretý prístup k zoznamom poradcov prednostu Obvodného úradu v Lehote.

Pretože prišlo k porušeniu ustanovení § 17 zákona č. 211/2000 Z. z. a žiadaná informácia nie je v zmysle platných zákonov tajná, považujem napadnuté rozhodnutie za nezákonné. Na základe uvedeného navrhujem, aby krajský úrad po preskúmaní napadnutého rozhodnutia žiadané informácie bezodkladne sprístupnil, alebo aby fiktívne rozhodnutie OÚ zrušil a vrátil na ďalšie konanie.

Ján Novák

O odvolaní môže rozhodnúť samotná povinná osoba, ktorá rozhodla o nesprístupnení informácií, avšak len v rámci tzv. **autoremedúry**, čiže akejsi "samoopravy" pôvodného rozhodnutia, keď svoje pôvodné rozhodnutie v rámci zákonnej 30-dňovej lehoty prehodnotí a informácie **poskytne**. V opačnom prípade postúpi odvolanie nadriadenému orgánu, ktorý ho musí vybaviť do 15 dní.

Ako už bolo konštatované, odvolací orgán má na rozhodnutie **15 dní** od doručenia. Ak v tejto lehote nerozhodne, predpokladá sa, že potvrdil napadnuté rozhodnutie nižšieho úradu. Za deň doručenia tohto rozhodnutia sa považuje druhý deň po uplynutí lehoty.

Ak žiadateľovi nebolo vyhovené ani v odvolacom konaní, môže do dvoch mesiacov od doručenia rozhodnutia o odvolaní podať v rámci tzv. správneho súdnictva žalobu na krajský **súd** a požadovať preskúmanie zákonnosti rozhodnutia o odmietnutí prístupu k informáciám.

3. Čo za poskytnutie informácií

Podľa § 21 informačného zákona sa informácie sprístupňujú **bezplatne** s výnimkou úhrady materiálnych nákladov. Znamená to, že za vykonanie samotného úkonu zaobstarania a sprístupnenia informácie nesmie byť úhrada vyberaná. Žiadateľ je povinný uhradiť povinnej osobe **len materiálne náklady** spojené so zhotovením kópií, so zadovážením technických nosičov a s odoslaním informácie. Povinná osoba môže zaplatenie úhrady odpustiť.

Podrobnosti o úhrade materiálnych nákladov ustanovila **vyhláška** Ministerstva financií SR č. 481/2000 Z. z. o úhrade nákladov pri poskytovaní informácií.

Napriek zneniu § 21 zákona a na zákon nadväzujúcej vyhlášky niektoré povinné osoby vydali sadzobníky, ktorých obsah je v rozpore so zákonom a s uvedenou vyhláškou.

Do interných smerníc, ktoré náš úrad prijal na zabezpečenie realizácie zákona o slobode informácií, bola zapracovaná aj klauzula, že žiadateľovi sa informácia poskytne až po predložení dokladu o zaplatení predpísanej sumy (čo v praxi znamená, že ak nezaplatí, informáciu mu úrad neposkytne).

*Pre problematiku spoplatňovania sú dôležité dve ustanovenia: čl. 26 ods. 4 ústavy a § 21 zákona o slobode informácií. Ústava jasne hovorí, že prístup k informáciám možno obmedziť **iba zákonom**, ďalej, ak je to v demokratickej spoločnosti nevyhnutné, a po tretie – ak sa tým sleduje jeden z piatich legitímnych cieľov (ochrana práv iných, verejný poriadok, zdravie a pod.). Informačný zákon však v citovanom ustanovení povinnosť úhrady nákladov pred sprístupnením údajov **neinštitucionalizuje**. Vyberanie úhrad za informácie je teda **protiústavné** a tiež v rozpore s § 21 zákona o slobodnom prístupe k informáciám. (Zdroj: www.infozakon.sk.)*

Preto, aj keď je pochopiteľné, že niektoré povinné osoby sa obávajú prípadného nezaplatenia úhrady nákladov, je treba mať na zreteli, že pri sprístupňovaní informácií nejde o predávanie informácií, ale o využívanie jedného zo základných ľudských práv. Povinná osoba teda nemôže odoprieť sprístupnenie informácií, keď žiadateľ vopred nezaplatí úhradu (neplatí tu princíp "z ruky do ruky" ako v súkromnoprávných vzťahoch).

Okrem protiústavného vyberania úhrad pred samotným poskytnutím informácií sa však možno často stretnúť i s ďalšími problémami. Ide najmä o neprimerane vysokú výšku úhrady materiálnych nákladov, pokusy spoplatňovať poskytovanie informácií zákonom o správnych poplatkoch (mimočodom, takúto situáciu priamo vylučuje čl. III informačného zákona), či kalkulovanie do ceny informácie aj náklady na prácu zamestnanca, povinnej osoby či iné vymyslené položky (paušálny poplatok, odvody do fondov, úhrady za energiu, teplo a pod.). Všetky takéto postupy sú v ostrom **rozpore** so zákonom o slobodnom prístupe k informáciám i so spomínanou vyhláškou ministerstva financií.

4. Čo za nedodržanie informačného zákona

V súvislosti s prijatím zákona o slobode informácií došlo aj k novelizácii zákona o priestupkoch, v ktorého rámci došlo k zavedeniu nového priestupku na úseku prístupu k informáciám. Toho sa dopustí ten, kto:

- vedome vydá a zverejní nepravdivé alebo neúplné informácie;
- poruší povinnosť určenú zákonom o slobode informácií;

- vydaním rozhodnutia, príkazu či iného opatrenia zapríčiní porušenie práva na sprístupnenie informácií.

Priestupok na úseku prístupu k informáciám je tiež upravený v zákone o slobode informácií. Tento priestupok sa nazýva tzv. návrhový. Úrad ho teda nezačne prešetrovať z vlastnej iniciatívy, ale iba na základe konkrétneho návrhu od občanov. Iniciovať prerokovanie tohto priestupku pritom môže každý. Priestupky prerokúva príslušný obvodný úrad.

Vzor návrhu na prejednanie priestupku

Ján Novák, Ulica osloboditeľov 21, 042 22 Lehota

**Obvodný úrad v Lehote
Odbor všeobecnej vnútornej správy
Horná 13
042 20 Lehota**

Lehota 20. január 2003

Vec: Návrh na prejednanie priestupku

Dňa 2. januára 2003 som v zmysle zákona č. 211/2000 Z. z. písomne požiadal Obvodný úrad v Lehote o sprístupnenie zoznamu poradcov prednostu tohto Obvodného úradu.

V zákonnej lehote, t. j. do 10. januára 2003, mi neboli sprístupnené požadované informácie a ani vydané rozhodnutie o nesprístupnení informácií. Nečinnosťou obvodného úradu prišlo k porušeniu ustanovení zákona č. 211/2000 Z. z., najmä § 17 a § 18.

Týmto podávam návrh na začatie konania o priestupku na úseku práva na prístup k informáciám v zmysle § 42a zákona o priestupkoch proti zodpovednému zamestnancovi Obvodného úradu v Lehote, ktorý svojím nekonaním porušil ustanovenia zákona č. 211/2000 Z. z.

Ján Novák

Za takýto priestupok možno uložiť pokutu až do 50 000 Sk a zákaz činnosti až na dva roky.

Poznatok z praxe:

Podľa dostupných informácií bolo za takmer dva roky účinnosti informačného zákona takýchto návrhových priestupkových konaní iniciovaných iba niekoľko, pričom väčšinou sa dotýkali starostov obcí. Išlo najmä o situácie, keď starostovia odmietali obyvateľom

obce poskytnúť akékoľvek informácie o činnosti obce a jej orgánov. Starostom bola za takéto konanie udelená pokuta príslušným obvodným úradom.

Priestupok za porušenie informačného zákona slúži teda len ako "poistka poistiek", ktorá sa aplikuje iba za hrubé porušenie povinností.